

Mâliâraq Vebæk – forfatteren til den første grønlandske roman skrevet af en kvinde

Af Inge Kleivan

I det 20. århundrede har adskillige grønlandere været den første, der har foretaget sig noget inden for det litterære område. Den første roman skrevet af en grønlander udkom i 1914 (Mathias Storch), den første sangbog (med noder) redigeret af en grønlander udkom i 1915 (Jonathan Petersen), det første skuespil blev trykt i 1934 (Hans Lynge), den første samling digte, som ikke var skrevet som sange, blev udgivet i 1943 (Frederik Nielsen), og den første grønlandske litteraturhistorie udkom i 1957 (Chr. Berthelsen). I alle tilfælde var det en mand, der stod bag.

Det var først i 1981, at der udkom en roman skrevet af en grønlandsk kvinde, Mâliâraq Vebæk. Det betyder ikke, at grønlandske kvinder slet ikke havde beskæftiget sig med litteratur før den tid. Der har naturligvis altid været kvinder, som har digtet sange og historier. Kvinder har også ydet en indsats som oversættere. I den tidlige kontakttid i det 18. århundrede var der to kvinder, Maria og Arnarsaq, hvis navne er blevet bevaret i Grønlands historie på grund af den hjælp, de ydede i forbindelse med de tid-

Mâliâraq Vebæk fotograferet i Søborg maj 1982.
(Foto: Hans-Erik Rasmussen).

Inge Kleivan, født 1931, mag.art. i eskimologi, fhv. lektor ved Københavns Universitet. Har skrevet om mange forskellige emner vedr. sprog, kultur og samfund i Grønland. Som gæsteforsker tilknyttet Institut for Eskimologi, Strandgade 100 H, 1401 København K.

lige bibeloversættelser. Den første selvstændige oversættelse udført af en kvinde, jordemoder Karoline Rosing, blev trykt i *Atuagagdliutit* i 1886. Redaktøren, Lars Møller, gjorde i et lille forord opmærksom på, at oversætteren var en sydgrønlandsk kvinde, som ønskede at være anonym. Han udtrykte sin glæde over, at en af landets døtre bidrog til *Atuagagdliutit* og håbede, at andre dygtige kvinder ville medvirke til at oplyse og underholde deres landsmænd langs kysten. Der skulle dog gå længe, før det skete.

I de første tre fjerdedele af det 20. århundrede var der enkelte kvinder, hvis sange, historier/noveller og korte erindringer blev trykt. Det var således en kvinde, Cecilie Lund, der vandt *Atuagagdliutit/Grønlandspostens* novellekonkurrence i 1965. Efter midten af det 20. århundrede har der også været kvinder, blandt dem Måliåraq Vebæk, hvis litterære arbejder i Grønlands Radio forsvandt ud i æteren. Når man skal helt frem til 1970'erne, før grønlandske kvinder for alvor begyndte at gøre sig gældende litterært, hænger det sammen med deres stilling i det grønlandske samfund. Det var først et stykke ind i anden halvdel af århundredet, at kvinders uddannelses- og udfoldelsesmuligheder ændrede sig radikalt.

Måliåraq Vebæk har gjort det meste af det 20. århundrede med og har taget del i de store samfundsændringer, der er sket både i Grønland og i Danmark. Hun har i flere tilfælde været den første grønlander eller den første grønlandske kvinde, som har foretaget sig et eller andet. Denne artikel handler dog først og fremmest

om Måliåraq Vebæks litterære indsats. Foruden at have skrevet to romaner har hun også arbejdet med andre genrer: hørespil, noveller og digte og har udgivet forskellige former for faglitteratur. Alle de temaer, som Måliåraq Vebæk har behandlet, har tilknytning til Grønland. Samtidig er hendes forfatterskab i høj grad præget af de mange år, hun har levet i det danske samfund.

Navnet

Måliåraq betyder lille Marie, for Måliåraq er faktisk døbt Marie, selv om man kun kan finde navnet i mere officielle papirer. I denne artikel har jeg tilladt mig at udelade hendes efternavn og kun kalde hende Måliåraq. Det ser umiddelbart lidt fremmed ud på dansk, men danskere har haft sværere ved at skrive det end ved at udtale det. Stavemåden er et kompromis mellem den gamle og den nye grønlandske retskrivning. Almindelige skrivemaskiner og computere er ikke i stand til at frembringe det *κ*, som i den gamle retskrivning afsluttede navnet, og som i den nye retskrivning fra 1973 blev erstattet af et *q*, så Måliåraq har måttet affinde sig med *q*'et på tryk. Det såkaldt diakritiske tegn over *a*, som angiver, at *å* udtales som et langt *a*, er i den nye retskrivning erstattet af *aa*. Et navn er en del af en person, også måden det staves på, så det er forståeligt, at Måliåraq har holdt fast ved *å* og ikke er gået over til den nye retskrivnings *aa*, men det betyder også, at fejlskrivninger ikke er helt usædvanlige. Nogle gange er tegnet over *a*'erne bare udeladt, og enkelte gange er *å* erstattet af *å*. Den mest eksotiske måde at skrive Måliåraq på er måske den udformning,

Familien Kleist foran deres hjem i Narsarmijit/Frederiksdal 1922. På trappen Bolette Kleist f. Chemnitz med Kirsten og Josva Kleist. Forrest fra venstre: Jens, Måliåraq, Kristine og Rink.

som navnet engang fik i Politiken, hvor det på grund af et svigt i teknikken var angivet, at en anmeldelse var skrevet af Ma Clia Craq Vebæk.

En barndom i to afsnit

Måliåraq er født den 20. april 1917 i Narsarmijit, som indtil for ikke så længe siden altid blev kaldt Frederiksdal på dansk, i det allersydligste Grønland, i Kap Farvel området. I Måliåraqs barndom boede der ca. 120 mennesker fordelt på 23 huse i Narsarmijit. Hun er datter af Josva Kleist (1879-1938) og Bolette født Chemnitz (1888-1957), som havde 8 børn. Josva Kleist var overkateket og skrev populære salmer og sange, men var også meget optaget af samfundsudviklingen, og han var i flere perioder medlem af kommunerådet og af

Sydgrønlands landsråd. At man påskønnede hans indsats for kirken og det grønlandske samfund fremgår både af den biografi, som Amandus Petrussen har skrevet om ham (1984), og af at der på 100-års dagen for Josva Kleists fødsel i 1979 blev afsløret en mindeplade for ham og hans hustru Bolette i Narsarmijit. Narsarmijit var en tidligere herrnhutisk missionsstation, som de tyske missionsærer havde forladt i 1900, og det var særligt kvalificerede kateketer og præster, som fik til opgave at formidle overgangen til den grønlandske kirke på de steder, hvor befolkningen havde tilhørt brødremenigheden.

Børnene i Kleist-familien blev opdraget lidt anderledes end børnene i fangerfamilierne, men Måliåraqs mor sørgede for, at Måliåraq og hendes søstre blev

undervist i skindsyning, og hun engagerede en anden grønlandsk kvinde, som var særlig dygtig til skindbehandling, til at lære dem, hvordan de skulle behandle sælskind og fugleskind, for man kunne jo aldrig vide, om de ville blive gift med fangere.

Da Måliåraq i 1982 i en udsendelse i Danmarks radio fortalte om *Min grønlandske opvækst* indskød hun en lille bemærkning om, hvor forskellig den var fra hendes egne børns barndom og endnu mere fra hendes børnebørns, men hun faldt ikke i den grøft at tale om de gode gamle dage, for hun føjede straks til: »det er ikke, fordi jeg vil sige, at vi var lykkeligere«. Da Måliåraq i 1959 skrev en artikel om tilværelsen i Narsarmijit, havde den titlen *De små bopladser, deres lyse sider – og mørke*. De mørke drejede sig om sult, som dog ikke ramte hendes familie, og om sygdom og død.

Måliåraq mindedes med glæde første del af sin barndom. Børnene legede med, hvad de kunne få fat på, og legene var meget kønsrollebestemte. Pigerne gik tit ned på stranden, hvor de lavede huse af sten, dvs. omrids af huse med brikse. De brugte aflange sten som dukker, der blev pakket ind i gamle klude eller anorakker. Pigerne fantaserede sig ikke bare til de enkelte dukkers karaktertræk, men også til hvordan de så ud, for dukkerne var ikke forsynet med ansigtstræk.

De ti første år af sit liv boede Måliåraq i Narsarmijit, mens hun tilbragte de fire næste i Alluitsoq/Lichtenau. Det var ikke familien, der flyttede men bedsteforældrene, der ønskede, at hun skulle bo hos dem. Det skulle aflaste den store familie, som levede af faderens ikke særlig fyrste-

lige kateketlønning. Og så var det nok også, fordi bedsteforældrene var lidt ensomme i deres kæmpehus i Alluitsoq, lagde Måliåraq til, da hun mange år senere fortalte om denne traumatiske begivenhed. Hun var meget ked af at skulle forlade sit hjem, »men man gjorde hvad der blev sagt«. Måliåraq huskede også, at hendes mor var meget ked af at skulle

Måliåraq Vebæks morfar, pastor Jens A. B. I. Chemnitz, søn af den danske bødker, Jens C. W. Chemnitz og Maria E. Egede. Fotografiet må være taget, da han var på besøg i København i 1912. Det malede baggrundstæppe i fotografens atelier forestiller meget passende et snelandskab, selv om træerne viser, at kunstneren ikke har haft Grønland i tankerne.

Børnegruppe fotograferet ca. 1925. Måliâraq Kleist er nr. 2 fra højre i bageste række. Hendes søster, Kirsten Kleist, sidder som nr. 3 fra højre i forreste række.

sige det til hende, men »min mor var også vant til at gøre, som hendes forældre sagde«. Ankomsten til Alluitsoq stod stadig lyslevende for hende. Hun blev roet i land fra en båd, og det var meget lavvandede, så der var fyldt med tang. Bedstefaderen stod på klippen højt oppe og ventede på hende. Det var en meget statelig mand, som altid gik med stok.

Bedstefaderen Jens Chemnitz (1853-1929) var blandt de første grønlandske præster og var delvis uddannet i Danmark. Folk, incl. hans egne børnebørn, havde meget stor respekt for ham, »for han var jo næsten dansk«. Han var en foregangsmand på flere områder, men i dag huskes han særligt for sit arbejde med at introducere fåreavl i Grønland.

Han havde også køer og geder og høns. Familien havde mange tjenestefolk, og Måliâraq holdt mest af at være i køkkenet og høre, hvad de snakkede om.

Bedsteforældrene talte ikke meget med hende, »sådan som vi gør idag med vore børnebørn«. De var gode nok imod hende, og de lærte hende pæne manerer, men det lå også i luften, at hun helst skulle holde sig hjemme. Hun savnede det frie liv, hun var vant til, men iøvrigt har hun mere eller mindre fortrængt sine fire år i Alluitsoq. Et af de gode minder fra den tid drejer sig om turene på fjeldet for at samle bær, når hun fik lov til at medbringe en pose med roer, og hele flokken af skolekammerater fulgte med. Også Alluitsoq var en tidligere herrnhu-

Familien Kleists hjem, Narsarmijit/Frederiksdal, fotograferet august 1932. Fra venstre: Josva Kleist, Bolette Kleist f. Chemnitz, Kirsten, Rink og Måliaraq. (Foto: R. Larsen).

tisk missionsstation, og bedsteforældrene havde overtaget den have, som brødre-missionærerne havde anlagt. Så snart børnene var omme bag ved fjeldet, satte de sig ned og hyggede sig med at fortælle qivittoq-historier og andre uhyggelige historier, og først når de havde på fornemmelsen, at de skulle hjem igen, skyndte de sig at plukke nogle bær.

Uddannelse i Grønland og i Danmark

Med oprettelsen af pigeskolen i Aasiaat/Egedesminde i 1932 fik piger mulighed for at fortsætte skolegangen efter konfirmationen. Måliaraq havde den rette alder, og efter at have bestået en prøve i Qaqortoq/Julianehåb blev hun optaget som elev. Pigeskolen betød det første af-

gørende brud med tidligere tiders indstilling til kvinder og uddannelse. Foruden de boglige fag blev der også lagt vægt på de særlige kvindefag: håndarbejde, husholdning, både praktisk og teoretisk, almindeligt praktisk arbejde (rengøring) og barnepleje. For en sydgrøn-lænder var det en spændende og fremmedartet oplevelse at komme til Aasiaat. De mange slædehunde var »ret forfærdende«, som Måliaraq siger i sin bog om de grønlandske kvinders historie. Pigerne blev godt modtaget, selv om Måliaraq husker, at folk i byen syntes, at hendes sydgrønlandske dialekt var komisk. Af de 16 piger, som efter to års forløb bestod den afsluttende eksamen, fik Måliaraq den højeste karakter, og der var iøvrigt

heller ingen af de 22 drenge, som opnåede så højt et gennemsnit. Det var i de tider, hvor eksamensresultater kom på tryk med navns nævnelse, så det fremgår af *Beretning om Efterskolen i Nordgrønland 1932-34*, at Marie Kleist fik ug-, 7,62 efter datidens karakterskala.

Máliâraq var en af de fire piger fra efterskolen i Aasiaat, der fik tilbudt et Danmarksophold arrangeret af Komiteen for Grønlænderinders Uddannelse, en privat organisation stiftet i 1925 med det formål at lade nogle udvalgte unge grønlandske piger lære husgerning i et hjem i Danmark og evt. også give dem mulighed for at følge forskellige kurser. Da Máliâraq i september 1934 kom til Danmark, boede hun først et år hos forhenværende kirkeminister pastor Th. Povlsen i Holte, som var interesseret i

grønlandske forhold. Hun har bevaret en meget positiv erindring om dette hjem, hvor hun lærte danske forhold at kende og også udvidede sine kundskaber i dansk.

Året efter kom hun i præparandklassen på Th. Langs Seminarium i Silkeborg, hvor hun var den eneste grønlandske pige, og selv om hun havde store sproglige vanskeligheder i starten, afsluttede hun i 1939 sine studier med en forskolelærerindeeksamen. Efter et ophold på en gymnastikhøjskole rejste Máliâraq tilbage til Grønland i 1939. Hun havde ikke haft mulighed for at komme hjem til Grønland i de fem år, hun var på uddannelse i Danmark, men i ferierne havde hun altid kunnet besøge den familie, som hun boede hos det første år, hun var i Danmark.

Eleverne på Pigeskolen i Aasiaat/Egedesminde i »husholdningsdragt« fotografert i 1934 med deres lærer, økonoma Arnaq Olsen.

Grønland tur retur

Få måneder efter at Mâliâraq var rejst tilbage til Grønland, startede den anden verdenskrig. Krigen afbrød den direkte kontakt mellem Danmark og Grønland og greb dybt ind i mange menneskers liv. Sommeren 1939 havde Mâliâraq truffet den mand, som hun senere giftede sig med, cand. mag. Chr. Leif Vebæk (1913-1994), museumsinspektør ved Nationalmuseets forhistoriske afdeling, og hun forsøgte forgæves under krigen at nå til Danmark ad omveje. Der skulle gå seks år, før Leif Vebæk igen kunne rejse til Grønland, og brylluppet stod i Qaqortoq den 4. august 1945.

I de mellemliggende seks år var Mâliâraq lærer i Ilulissat/Jakobshavn, Aasiaat og Paamiut/Frederikshåb. Ægteskabet betød, at Mâliâraq flyttede til Danmark, men hun har siden været på mange kortere og længere ophold i Grønland med og uden mand og børn, døtrene Bolette opkaldt efter sin mormor og Astrid opkaldt efter sin farmor.

Leif Vebæk arbejdede i en årrække med nordboarkæologi i Grønland, og Mâliâraq var med på hans rejser til Grønland i årene 1946, 1948-51, 1954, 1958 og 1962 og lærte derved mange steder og mange mennesker at kende i Vestgrønland. Det 3 1/2 år lange ophold fra 1948 til 1951 hed officielt *Nationalmuseets arkæologisk-etnologiske ekspedition*. Mâliâraq medvirkede både som tolk og forestod husholdningen. Det var også Mâliâraq, som oversatte de etnologiske spørgelister, som overinspektør ved Nationalmuseets Etnografiske Samling Kaj Birket-Smith i samarbejde med Erik Holtved, den senere professor i eskimo-

logi, havde udarbejdet, og som blev trykt på Frederik Høegs trykkeri i Narsaq. I sommerens udgavninger deltog skiftende arkæologer, og en lang række grønlændere medvirkede som bådsmandskab, slædekørere, medhjælpere ved udgravningerne og som tolke ved de etnologiske undersøgelser.

De etnologiske undersøgelser blev foretaget mange steder på kysten, men især i de distrikter hvor ekspeditionen tilbragte vintrene, nemlig Qaqortoq (1948/49), Nuuk (1949/50) og Qeqertarsuaq/Godhavn (1950/51). De 13 spørgelister, som bl.a. handlede om skindberedning, renjagt, isfangst, kajakfangst, bygning af kønebåde, fangstdeling, lege og legetøj blev dels gennemgået med et stort antal fortrinsvis ældre mennesker og dels uddelt til folk, som kunne tænkes at være interesseret i at besvare dem skriftligt. Kopi af disse besvarelser findes nu også på Grønlands NationalMuseum og Arkiv i Nuuk. Der blev også lavet optagelser på en wirerecorder både af fortællinger og etnologiske redegørelser og af musik og sange.

Udgivelse af grønlandske sagn og andre traditioner

Mâliâraqs berøring med nordboarkæologien førte til, at hun i 1964 skrev en artikel i *Atuagagdliutit/Grønlandsposten*, hvor hun levende fortalte om en runesten, som udgjorde en del af et stenhus bygget i Narsarmijit i 1918. Mâliâraq havde naturligvis kendt huset siden sin barndom, men det var først i 1963, at hun blev gjort opmærksom på runestenen. Det viste sig, at stenene til huset i sin tid var hentet på stranden ved Iki-gaat/Herjolfsnæs, hvor der er gjort man-

ge nordbofund. Runerne er blevet tydet som kvindenavnet Thurfinna og har muligvis været hugget ind i kirkemuren ved det sted, hvor kvinden er blevet begravet. Men Mâliâraq har forståeligt nok været mere optaget af grønlandernes rige mundtlige traditioner end af nordboernes få skriftlige efterladenskaber.

Da daværende efterskoleforstander Frederik Nielsen, senere radiofonichef, i 1957 holdt et foredrag i Det grønlandske Selskab om *Den grønlandske kulturs skæbne i det nye Grønland*, understregede han betydningen af, at grønlandske sagn blev trykt på grønlandsk. Mâliâraq deltog i diskussionen og sluttede op om dette synspunkt. »Det er forbavsende så få unge grønlandere, der kender de ellers så interessante sagnfortællinger. Selv de klassiske sagn om Kâgssagssuk og Aqigsiaq kendes af de fleste kun af navn, i bedste fald blot i store træk«.

Senere samme år begyndte Mâliâraq at genfortælle en række fortællinger om grønlandske sagnskikkelser i *Tidsskriftet Grønland* illustreret med hendes egne silhuetklip. *Qivitoq Anda* (1957) er hi-

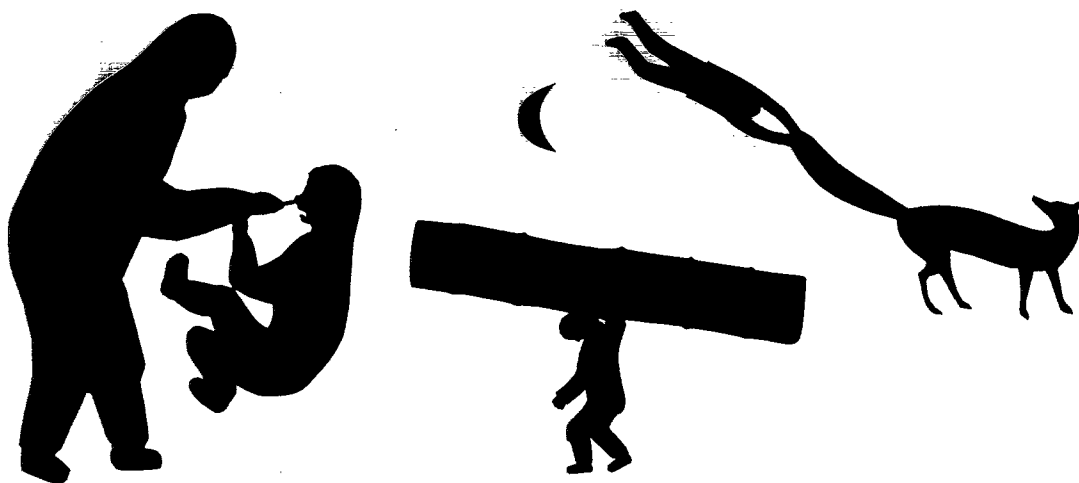
Silhuetklip af Mâliâraq Vebæk til beretningen *Qivitoq Anda* (Tidsskriftet Grønland 1957).

Silhuetklip af Mâliâraq Vebæk til artiklen *Tuneq – en indlandsbo* (Tidsskriftet Grønland 1959).

storien om en ung mand, som blev fjeldgænger, fordi hans forældre prøvede at få ham til at opgive sin kristne tro. *Tuneq – en indlandsbo* (1959) handler om den lille dreng Anganngujuuk, som blev bortført af to store tornit, mens han sad og legede, at han roede i kajak. Det er en historie, som indeholder både gys og humor. Ligesom i de fire andre sagn, som Mâliâraq skrev til *Tidsskriftet Grønland*, er der ingen kildeoplysninger med. Ideen har været, at danske læsere skulle få lidt indblik i grønlanderens sagnverden, og Mâliâraq har formodentlig fortalt historierne på baggrund af, hvad hun selv har hørt som barn og senere og måske også, hvad hun havde læst.

Om sagnet om den forældreløse *Kâgssagssuk* (1959), siger Mâliâraq, at det nok er »det af alle grønlandske sagn, der er mest kendt og yndet af grønlandere«. Året efter fortalte hun om *Aqigsiaq*

Silhuetklip af Måliåraq Vebæk til *Sagnet om Kågsagssuk* (Tidsskriftet Grønland 1959).

(1960), som hun mener, er nummer to blandt de bedst kendte grønlandske sagnfigurer. Og endelig fortalte hun om *Narrajît* (1960), kvinderne med de store maver, som ikke var til at mætte. Måliåraq har også formidlet grønlandske mundtlige traditioner i en række udsendelser i Danmarks Radio i 1984.

I 1963 og 1965 rejste Måliåraq om sommeren rundt i det sydligste Grønland og optog mundtligt traditionsstof på bånd. Da professor Erik Holtved i 1969 fyldte 70 år, bidrog hun til det engelsksprogede festskrift med en artikel om de mindre kendte sagnvæsener *Umia-rissat*, en båd med sæler i menneskeskik-

Silhuetklip af Måliåraq Vebæk til sagnet om *Aqigsiaq* (Tidsskriftet Grønland 1960).

Silhuetklip af Måliåraq Vebæk til beretningen om *Narrâjît*, kvinderne med de store maver (Tidsskriftet Grønland 1960).

kelse, som kommer roende for at hævne sig på mennesker, hvis de har dræbt (for) mange sæler. I denne videnskabelige publikation har hun både opgivet fortællerens navn, hjemsted, fødeår, og at han havde fortalt hende historierne i 1963.

I 1983 udgav hun den dobbeltsprogede bog *niperujûtît/Sange fra Sydgrønland*. Måliåraq har nedskrevet de grønlandske sangtekster og oversat dem til dansk, mens Vagn Steen har redigeret den danske tekst, og Johan Kleist har nedskrevet noderne. Forordet er af Thue Christensen, Landsstyremedlem for kultur og undervisning i hjemmestyrets første periode. Bogen er foruden med fotografier af meddelerne, hvoraf det på forsiden er taget af Måliåraqs mand, Chr. Leif Vebæk, illustreret med tegninger af hendes datter, Astrid Vebæk. De allerfleste af sangene skyldes ældre kvinder. Mange af

sangene er forsynet med kortfattede oplysninger, fordi de kan være lidt vanskelige at forstå for ikke-grønlandere, »måske endda for unge grønlandere«.

Da Måliåraq senere skrev sin bog om de grønlandske kvinders historie (1990), valgte hun at indlede med nogle grønlandske sagn, hvor kvinder indtager en betydningsfuld rolle, for derigennem at belyse kvindens rolle i det traditionelle samfund. Først omtales Havkvinden, eller Havets Moder, madmoderen, som kontrollerer menneskenes adgang til havets fangst dyr. Hun gengiver myten om Havkvindens oprindelse frit efter en

niperujûtît Sange fra Sydgrønland

katersornekardlutik åreigssugkat
Indsamlet og tilrettelagt
Måliåraq Vebæk

erinânik sullaringnitok
Musikbearbejdelse
Johan Kleist

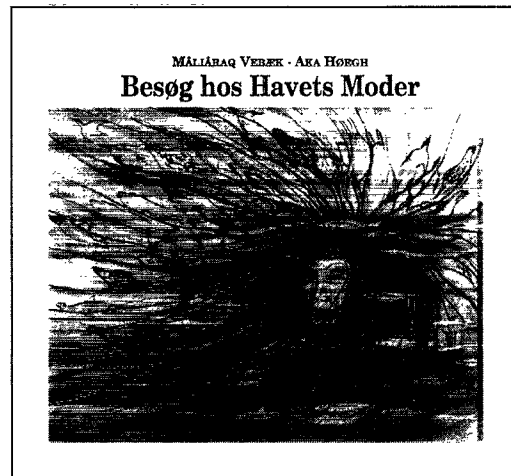

niperujûtît/Sange fra Sydgrønland udgivet af Måliåraq Vebæk. Fotografiet på forsiden er taget af hendes mand Chr. Leif Vebæk (Nûk: Kalâtdlit-nunâne naqiterisitsissarfik/Det grønlandske Forlag 1983).

fortælling, som hun i 1965 fik fortalt af en mand, som kom fra Alluitsup Paa/Sydprøven. En lille forældreløs pige blev kastet over bord fra en konebåd, og da hun greb fast i rælingen, huggede man hendes fingre af. Det skal være den lille pige, der blev til Havets Moder, og den store hund, der vogter hendes hus på havets bund, er den lille piges hvalp, som blev kastet over bord sammen med hende.

I 1995 udgav Måliåraq en børnebog med titlen *Besøg hos Havets Moder* og en tilsvarende grønlandsk udgave *Sassuma Arnaanut pulaarneq*. »gendigtet efter den sydgrønlandske tradition«. I denne variant er det en gammel kone, som i kraft af sine evner som åndemanager trodser farerne og når frem til den store kvinde på havets bund. Her renser hun Havkvinden og reder hendes hår, og som tak slipper Havkvinden søfugle og sæler ud. Dem havde hun holdt tilbage, fordi havet var blevet snavset på grund af menneskenes ligegyldighed, og derfor var hun blevet dækket med smuds.

Myten om Havets Moder er, som Philip Lauritzen skrev i en anmeldelse af bogen i EkstraBladet (1996), kommet på mode med den stigende interesse for miljøet. Det er en gammel myte, som forklarer sammenhængen mellem menneskenes opførsel og de livsnødvendige ressourcer, men det er ikke en bogstavelig forurenselse af havet, det drejer sig om. Og det har heller ikke noget at gøre med menneskers moralske opførsel over for hinanden. Der var en række taburegler, som mennesker skulle overholde i forbindelse med fangst, fødsel, menstruation og død, og hvis fangsten svigtede,

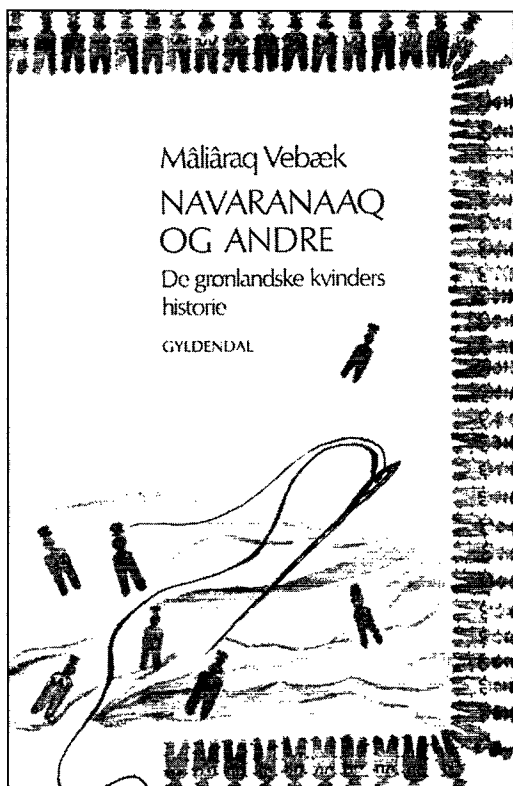

Omslag af Aka Høegh til Måliåraq Vebæks børnebog *Besøg hos Havets Moder* (Nuuk: Atuakkiorfik 1995).

var forklaringen, at en eller anden, vidende eller uvidende om det, havde overtrådt en taburegel.

Måliåraq har fået en af Grønlands bedste kunstnere, Aka Høegh, til at illustrere *Besøg hos Havets Moder* med meget spændende akvareller, der fylder alle højresiderne, og som strækker sig et godt stykke ind på venstresiderne, hvor teksten er anbragt. Måliåraq har ikke medtaget den uhyggelige historie om Havkvindens oprindelse i børnebogen. Ifølge den var det de manglende fingre, der var skyld i, at hun ikke kunne rede sit hår, men på tegningerne har Havets Moder alle ti fingre i behold. Det er ikke usædvanligt, at opfattelsen af sagnenes budskab ændres over tid.

Dette fænomen redegør Måliåraq for i forbindelse med sagnet om Navaranaaq i bogen *Navaranaaq og de andre. De grønlandske kvinders historie* (1990). Navaranaaq var ifølge sagnet en grønlandsk kvinde, som med sine løgne undergrave-

Omslag af Aka Høegh til Måliåraq Vebæks *Navaranaaq og andre. De grønlandske kvinders historie* (København: Gyldendal 1990).

de grønlændernes og nordboernes fredelige sameksistens. De grønlandske mænd straffede hende ved at lade hende lide en pinefuld død. Navaranaaq-skikkelsen har været brugt som et skræmmebillede på, hvordan sladder kan ødelægge det gode forhold mellem mennesker i almindelighed og grønlændere og danskere i særdeleshed, men opfattelsen af Naavaraaq har ændret sig. Moderne grønlandsk teater har vist, hvordan hun kan opfattes som et menneske, der var kommet i klemme mellem to kulturer. Måliåraq forestiller sig, at der kan have været flere grunde til, at Navaranaaq vaktede sine landsmænds

mishag og mistro: hun kan have tilegnet sig noget af nordboernes livsstil uden helt at have sluppet sin oprindelige kultur; der kan have været sproglige misforståelser o.a. Måliåraq, der selv har prøvet at leve tæt sammen med to folk med hver sin kultur og sit sprog, har vist sin solidaritet med Navaranaaq ved at lade hende optræde i titlen på sin bog.

Måliåraq er nu i gang med det meget tidskrævende arbejde at afspille, nedskrive og oversætte de mange fortællinger, som hun gennem årene har optaget på bånd. De har ikke bare interesse på grund af indholdet, men også fordi talesproget i Sydgrønland har ændret sig, siden de ældre mennesker indtalte deres historier. Måliåraq er specielt kvalificeret til at forstå og nedskrive deres dialekt, for det var den, hun voksede op med.

Radioarbejde, oplæsnings- og foredragsvirksomhed

Måliåraq var kun 20 år gammel, da hun optrådte på dansk i et hørespil i Danmarks Radio. Det indgik i en særlig Grønlandsaften i anledning af, at den danske stat overtog Thule i 1937. Hørespillet havde titlen *Fader og søn*, og handlingen udspillede i et traditionelt fangersamfund. Det var skrevet af Hans Lynge og oversat til dansk af Svend Frederiksen.

I ca 20 år fra 1958 arbejdede Måliåraq som free lance ved Grønlands Radios afdeling i København. Her læste hun bl.a. nogle fortællinger op, som hun selv havde skrevet, og som så senere blev sendt fra Grønlands Radio i Nuuk. Hun læste også nordiske noveller op, som hun havde oversat fra dansk til grønlandsk,

bl.a. af Henrik Pontoppidan, Halldor Laxness, William Heinesen, Pär Lagerkvist o.a.

Efter at have deltaget i et kursus for grønlandske radiomedarbejdere, hvor Sam Besekow underviste i, hvordan man bearbejder et hørespil, fik Måliåraq selv lyst til skrive hørespil. De blev indspillet i radiohuset i København med grønlændere, som opholdt sig i Danmark, i de forskellige roller. I 1959 optog man hørespillet *Ukuardluarissâ*, 'den forsmåede svigerdatter', som Måliåraq havde skrevet med udgangspunkt i en velkendt qivittoq-sang fra Sydgrønland, hvor en mand er blevet fjeldgænger, qivittoq, fordi han ikke måtte få den pige, han gerne ville giftes med. Måliåraq var selv fortælleren, og de medvirkende spillede flere roller. Det var Knud Hertling, der havde instrueret. Dette hørespil har flere gange i årenes løb været genudsendt i Grønlands Radio.

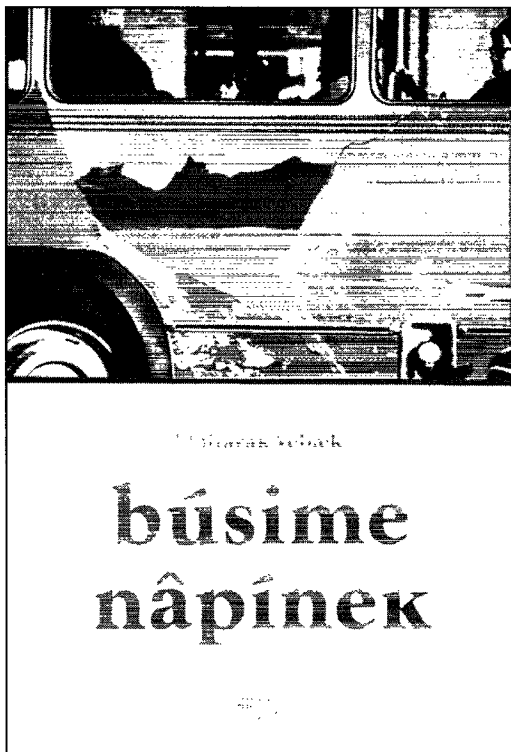
Måliåraq har også ved adskillige lejligheder medvirket i udsendelser både i den danske og den grønlandske radio, hvor hun særligt er blevet interviewet om grønlænderes forhold i Danmark.

Når en forfatter læser noget op, som han eller hun selv har skrevet, kan det føje en ekstra dimension til tilhørernes oplevelse. Måliåraq har optrådt på diverse konferencer og andre møder, både i Danmark, i Grønland og i udlandet, hvor hun dels har læst højt af sine egne værker, dels er kommet med indlæg om forskellige emner vedrørende grønlandske forhold. En af de sidste gange var i november 1996 i Grønlændernes Hus i København, hvor der blev afholdt en oplæsningsaften på dansk, hvor også Jør-

gen Fleischer, Aqqaluk Lynge og Jens Geisler medvirkede. Det vellykkede arrangement var et led i, hvad den grønlandske forfatterforening, Kalaallit Atuakkiortut, med en humoristisk omskrivning af »Den danske literære Grønlands ekspedition« (1902-04) kaldte »Den grønlandske litterære Danmarksekspedition«. Anledningen var udgivelsen af den dansksprogede antologi *Sila* (1996), hvor en lang række grønlandske forfattere, incl. Måliåraq, er repræsenteret. Hun havde valgt at læse novellen *Drømmen om det store hvide hus* (1982) (som ikke indgår i *Sila*) og markerede med sin stemmeføring fint den grønlandske hovedpersons ironiske distance til oplægget til en nordisk digterkonference.

Tolke-, oversætter- og anmeldervirksomhed
Som de fleste tosprogede grønlændere har Måliåraq ved talrige lejligheder måttet tolke mundtligt og oversætte skriftligt fra dansk til grønlandsk og fra grønlandsk til dansk. Hun har bl.a. oversat to så forskellige bøger som: *38 håndarbejder* af Åse Lund Jensen (1958) og *Tone* af Suzanne Brøgger (1985).

Efter at Måliåraq var blevet kendt som forfatter i Danmark, blev hun i 1980'erne opfordret til at anmelde Grønlandslitteratur i Politiken, men i øvrigt havde Måliåraq startet sin anmeldervirksomhed mange år tidligere. I 1965 sendte hun en positiv omtale til *Atuagagdliutit/Grønlandsposten* af Hans Lynges skuespil »*Sainak sunai*« efter, at det havde haft premiere i Grønlænderforeningen Kâlâtdlit i København. Måliåraq giver, som det ventes af en anmelder, oplysninger om indholdet i de bøger, hun har

Omslag af Emilie Nielsen til Málíáraq Vebæks roman *búsime nâpínek* (Nuuk: Kalaallit Nunaanni Naqiterisitsisarfik 1981).

læst, men samtidig er hun ikke bange for at lade sine egne følelser og sin egen private fascination komme til udtryk.

Blandt de bøger, hun anmeldte i Politiken, var en roman af Christian Regin Tobiasen (1986) om forholdet mellem danske håndværkere og grønlandske piger og deres familie i Østgrønland, et forhold der ifølge romanen er præget af spiritus og vold. Málíáraq siger, at bogen har en »grusom, men realistisk handling«. Bogen er ikke noget litterært mesterværk, og det påstår hun heller ikke, men den har gjort så meget indtryk på hende, at hun opfordrer både danskere

og grønlændere til at læse den. Det skal tilføjes, at Málíáraq's egen bog om samme tema, med handlingen henlagt til Danmark, som var udkommet nogle år forinden, *búsime nâpínek* (1981) / *Historien om Katrine* (1982), er langt mere anbefalelsesværdig.

Villy Karlssons *Lille Rejsebog fra Grønland* (1984) baseret på en rejse i 1982, var en anden af de bøger, som Málíáraq anmeldte. Mens de fleste anmeldere opfattede bogen som en skildring af »den kommunistiske ideologis missionstogt til

Omslag af Astrid Vebæk til Málíáraq Vebæks roman *Historien om Katrine*, omskrevet fra *búsime nâpínek* til dansk af forfatteren (København: Høst og Søn 1982).

Grønland» (Rolf Bagger i Weekendavisen), så hævdede Måliåraq, at forfatteren »grundigt og rammende« havde beskrevet »det unge Grønlands politiske synspunkter af i dag«. Hun fik dog også klart frem, at Villy Karlsson og tegneren Jørn Mathiassen hovedsagelig havde holdt møder med folk fra Inuit Ataqatigiit. Også i Måliåraqs skønlitterære værker fra begyndelsen af 1980'erne optræder der unge grønlændere som talerør for lignende synspunkter. Men der var andet i rejsebogen, som gjorde indtryk på Måliåraq, og som hun i modsætning til de andre anmeldere gav plads til i sin anmeldelse. Et sted blev den lille søn af de mennesker, som de rejsende besøgte, kørt ned af en bil og dræbt. »Den store sorg, som de var vidne til, bliver så smertelig godt beskrevet i bogen, at man et øjeblik glemmer al den strid i det politiske, som præger hverdagen i Grønland«.

Måliåraq's åbenhed over for de unges synspunkter kommer tydeligt til udtryk i en anmeldelse af *Menneskenes Land – 14 grønlændere fortæller* af Eja Nilsson (1984). De unge tænker, taler og gør ting, som ville være helt utænkelige i Måliåraqs ungdom. Nogle af dem har identitetsproblemer. »Men når de unge først har fundet sig selv og taget stilling, har de så mange planer, at man næsten kan blive svimmel. Man må beundre dem for deres mod, indsigt og viljen til at udføre, hvad de finder bedst for deres land«. De unges stærke følelser for Grønland vækker genklang hos anmelderen, som konkluderer: »En ting skinner klart igennem hos alle: de holder så frygtelig meget af deres land, som de finder er det smukkeste land i verden«.

Samfundsforskning blandt grønlændere i Danmark

Et stadigt stigende antal grønlændere var kommet til Danmark i 1950'erne og 60'erne. En stor gruppe var under uddannelse, andre var fastboende, deriblandt mange grønlandske kvinder, som var gift med danske mænd. I begyndelsen af 1970'erne, da antallet af grønlændere i Danmark var steget til ca. 3000, blev der foretaget en omfattende undersøgelse af grønlænderes forhold i Danmark under ledelse af Pie Barfod. Måliåraq bidrog med råd og dåd ved tilrettelæggelsen af forskningsprojektet og som interviewer, og hun var desuden hovedoversætter af den næsten 600 sider store dobbeltsprogede rapport: *grønlændere i Danmark 1971-72 kalâtdlit danmarkime* (1974). Hovedvægten er lagt på grønlændernes egen opfattelse af deres situation. Dette samfundsvidenskabelige dokumentationsarbejde gav Måliåraq indblik i den daglige tilværelse for forskellige kategorier af grønlændere i Danmark og de vanskeligheder, som mange af dem stødte på. Denne indsigt var senere med til at danne baggrund for flere af hendes skønlitterære arbejder.

Antallet af grønlændere i Danmark fordobledes i det følgende tiår, og unge grønlændere med en øl i hånden begyndte at blive synlige i Københavns gadebillede. Måliåraq skrev en kronik i Politiken *Husk det når du ser de unge grønlændere* (1982), hvor hun forklarede baggrunden for de sociale problemer, som prægede denne gruppe unge, og hvor hun forsvarerede også denne gruppes ret til at opholde sig i Danmark. Samme år udkom hendes første bog på dansk, hvor hun har

sat fokus på en enkelt af disse skæbner, en alkoholiseret grønlandsk kvinde.

Máliâraqs sociale engagement har også givet sig udtryk i, at hun i en årrække underviste de grønlandske indsatte i Herstedvester i grønlandsk og dansk. Hun har gennem mange år været aktiv i de grønlandske foreninger i København. I sin bog om de grønlandske kvinders historie nævner Máliâraq en række navne på grønlandske kvinder, der har været med til at få Grønlandernes Hus i København, Kalaallit Illutaa, til at fungere, og føjer beskedent til: »Faktisk har vi været mange, der har taget et nap med«. Iøvrigt var Máliâraq også i nogle få år medlem af Det grønlandske Selskabs bestyrelse, hvor hun deltog i »ungdomsoprøret« i 1969.

Romanerne

Den nye kvindebevægelse, som startede sine aktioner i København omkring 1970, havde stor gennemslagskraft og fik også afgørende betydning for Máliâraqs liv og forfatterskab. De nye ideer bidrog til en skærpet bevidsthed om, at grønlandske kvinder i Danmark kunne opfattes som repræsentanter for to undertrykte grupper, kvinder og grønlændere, og at en frigørelse forudsatte et socialistisk samfund, som det hed med datidens sprogbrug.

Máliâraqs første roman, *Búsime nâpíneq* dvs. mødet i bussen (1981), tilhører den såkaldte indignationslitteratur. Bogen indeholder et helt katalog over de vanskeligheder, en grønlandsk kvinde kan møde i Danmark, men samtidig er det en gribende historie. Titlen refererer til det første kapitel i bogen, hvor fortæl-

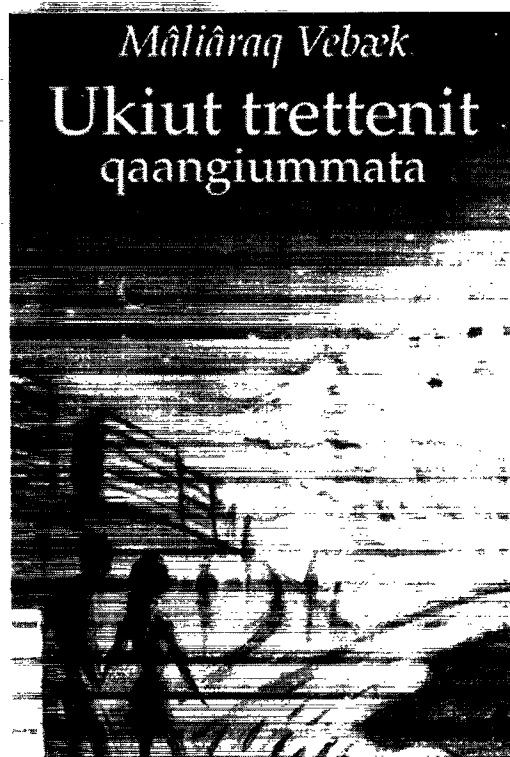
leren, Louise, stiger på linie 5 i Nørregade og får øje på en ung grønlandsk kvinde. Hun glæder sig til at få lejlighed til at tale grønlandsk og sætter sig ned ved siden af hende og forsøger, men uden større held, at få en samtale i gang. Kvinden virker ulykkelig, og Louise giver hende sin adresse, før hun står af. To år senere opsøger Katrine, som kvinden hedder, Louise og fortæller hende om sit mislykkede ægteskab med en dansk håndværker, som hun havde truffet i Grønland, om sine skuffelser og nederlag, og om hvordan manden fik forældremyndigheden over deres barn, da de blev skilt. Mens hun fortæller om sin sørgelige tilværelse i København, falder Louise i søvn, og da hun vågner, er Katrine borte. I bogens sidste kapitel er Louise med til Katrines begravelse. Hun er i desperation sprunget i Kanalen med sin lille datter. Katrine druknede, men barnet blev reddet. Ved sammenkomsten efter begravelsen optræder der forskellige typer grønlændere, bl.a. den unge kritiske og ikke helt realistiske Simon, som ingen rigtigt vil høre på. Han har opgivet sine studier, og hans arbejde består ifølge en ældre grønlandsk kvinde i at holde taler. Hun siger hovedrystende til Louise, hvad mon hans familie i Grønland dog ville sige til det?

Da Máliâraq omskrev romanen til dansk, gav hun den titlen *Historien om Katrine* (1982). Den kan læses som en almen historie om undertrykkelse og deraf følgende selvdestruktion, men den er naturligvis først og fremmest blevet læst som en tragedie, der udspringer i et sammenstød mellem grønlandsk og dansk kultur repræsenteret af enkelte individer.

Men bogen lægger ikke op til et entydigt svar på spørgsmålet om, hvorfor det gik så galt. Louise, som har mand og veltilpassede børn, og som bor i et hus i et pænt kvarter og har deltidsarbejde, kommer i forbindelse med Katrines begravelse til at tænke på en tilsvarende situation, hvor hun måske kunne have hjulpet en landsmand i nød. En barndomsven, som nu var fraskilt, og hvis danske kone havde fået forældremyndigheden over barnet, ringede gentagne gange til hende, fordi han gerne ville besøge hende. Men hver gang lød han, som om han er fuld, og Louise forestillede sig, hvad naboerne ville tænke, hvis hun lukkede en fuld mand ind, så hun svarede hver gang, at hvis han ringede, når han var ædru, så skulle han nok få lov at komme på besøg. En dag fik hun at vide, at han var død. Romanen lader os på flere måder forstå, at det har sine omkostninger at optræde som den tilsyneladende så privilegerede og veltilpassede Louise. Mødet med Katrine og hendes senere død og begravelse får Louise til i højere grad at se virkeligheden i øjnene.

Romanen om Katrines historie er en vigtig bog. Den er ikke et samfundsvidenskabeligt dokument, og den er heller ikke nødvendigvis et spejl af virkeligheden, men den siger nogle vigtige ting om den selvforståelse, som grønlandere har af deres situation i Danmark.

Busimmi naapinneq (omskrevet til den nye retskrivning) og *Historien om Katrine* blev i 1993-94 trykt som fortsat roman i *Atuagagdliutit/Grønlandsposten* og er på den måde nået ud til en stor læserkreds. Brudstykker af romanen har været trykt forskellige steder på dansk, og den

Omslag af Astrid Vebæk til Mâliâraq Vebæks roman *Ukiut trettenit qaangiummata* (Nuuk: Atuakkiorfik 1992).

er i sin helhed oversat til russisk og udgivet sammen med anden moderne grønlandsk litteratur i en antologi, hvis titel i oversættelse betyder *Røster fra en fjern ø* (1988). *Historien om Katrine* er også udkommet på samisk (1989). Efter udgivelsen af denne roman, og mens bogen *niperujûtittit/Sange fra Sydgrønland* var under udgivelse, blev Mâliâraq i 1982 tildelt den grønlandske forfatterforenings forfatterpris på 7-årsdagen for oprettelsen af foreningen.

Fortsættelsen af *Historien om Katrine* handler om Katrines datter Emilie. Romanen, som hedder *Ukiut 13-t qaangiummata* '13 år efter' (1992), er kun

udkommet på grønlandsk. Det er historien om Emilies opvækst og hendes søgen efter en identitet med bevidstheden om at være datter af en dansk far og en grønlandsk mor.

Fortællinger og noveller

Julefortællingen *Paornaqut/Lyngen* er blandt Måliåraqs tidligste litterære arbejder. Den blev trykt i *Atuagagdliutit/Grønlandspostens* julenummer i 1978, men er forsynet med oplysningen: »Skrevet 1953«. Måliåraq havde tidligere forgæves forsøgt at få trykt nogle af de små fortællinger, som hun havde skrevet og læst op i radioen. I julefortællingen lovpriser polarnattens »naturskønhed, som intet menneske kan beskrive.« Historien foregår i Nordgrønland, for nok er Måliåraq sydgrønlander, men hun har som nævnt tilbragt flere år nordpå. Lyngen, der er blevet samlet ind om efteråret, ligger nu under sneen uden for huset. De enkelte lynggrene håber, at det netop bliver dem, der bliver udvalgt til at komme ind i huset og blive brugt til at lave juletræ af. Ikke alle er så heldige, men da vinden senere på aftenen løfter en af dem op, så den kan kigge ind ad vinduet, opdager den, at ikke alt er idyl i menneskenes verden, og at juletræet er flyttet hen i en krog, hvor ingen ser på det. Lyngen erkender, at der ikke er nogen grund til at misunde de grene, som kom indenfor i varmen. Historien er nok ikke helt upåvirket af H.C. Andersens historie om *Grantræet*, men skal den forstås som et billede på forholdet mellem grønlandere og danskere for et halvt århundrede siden? Er det en advarsel til grønlandere, der gerne vil ind i

varmen hos danskerne? De få udvalgte, der kommer det, er genstand for smigrende opmærksomhed i begyndelsen, men de mister nyhedens interesse.

Der er et stort spring fra denne fortælling til de noveller, som Måliåraq udgav i begyndelsen af 1980'erne. Både det grønlandske og det danske samfund og grønlanderes og danskeres indbyrdes forhold havde gennemgået store ændringer i de forløbne år. Det er meget tydeligt, at Måliåraq i sine senere arbejder i litterær form vil oplyse om nogle af de problemer, som grønlandere i Danmark kan have, særligt i deres forhold til danskere.

Hvorfor nu en grønlander hedder en novelle, som blev trykt i Mellempøbeligt Samvirkens blad *Kontakt* (1982/83; grønlandsk udgave 1989). Det er det spørgsmål, den danske pige Hannes far stiller, da hun kommer og siger, at hun vil rejse til Grønland med sin grønlandske kæreste Isak, som vil afbryde sine studier og holde et sabbatår i Grønland. Det giver anledning til at lufte et udvalg af danskeres forestillinger og fordomme om grønlandere. Scenen skifter til Grønland, hvor Hanne og Isak bliver modtaget med en velkomstmiddag af Isaks ældste søster, som er gift med en dansker. Aftenen udvikler sig til et større politisk skænderi mellem søsteren og hendes danske og grønlandske venner på den ene side, som tilhører »et mere danskpræget parti«, og Isak og hans yngste søster og hendes ven på den anden side, der tilhører »det parti, der står selvstyretanken nærmest: Inuit Ataqatigiit«. Hanne er forfærdet over den voldsomme diskussion, men Isak forklarer, at folk i Grønland skal

vænne sig til, at der findes politiske partier. »Vi må lære at respektere folks forskellige meninger«.

Næste dag bliver de hentet af Isaks bror, som er fisker, og han sejler dem hjem til bygden, hvor han bor med sin familie. »De lever stille og roligt og passer deres daglige opgaver, som kan være nok så mange, da de ikke har så mange hjælpemidler som i byerne. Jeg tror, at du vil kunne lide både dem og livet i bygden« siger Isak til Hanne. Og novellen slutter med ordene: »Efter en fjorten dages ophold i bygden var Hanne fast besluttet på at være hos Isak og arbejde i Grønland«. Måliaraq har villet forklare de danske læsere, at der er forskel på tilværelsen i Grønland afhængig af, om man bor i en by eller en bygde, men det kan nok ikke undgås, at reaktionen hos nogle læsere (i hvert fald nu 15 år senere) er: »bygderomantik«!

I novellen *Drømmen om det store hvide hus* (1982) veksler scenen også mellem Danmark og Grønland. Anda er opfordret af den grønlandske forfatterforening til at deltage i et nordisk forfattermøde, der skal afholdes i Danmark. Han har for et par år siden udgivet en digtsamling på grønlandsk og opholder sig nu i Danmark sammen med sin kone og sit barn for at tage en dansk lærereksamen. Det er hans drøm at komme til at bo i en af de store skoleinspektørboliger, som i hans barndom kun var beboet af danskere. Anda opfatter opfordringen som en anerkendelse af sine digte, men vil ikke tænke på mødet nu, for der er flere måneder til og først skal familien på ferie i Grønland. Så følger et langt afsnit om »den dejlige grønlandske sommer«.

Tilbage i Danmark går det op for Anda, at han har sagt ja til at møde op med et digt på dansk, der skal handle om »Indre renhed«, og som skal begynde med »den«, og at der tilmed skal være diskussion bagefter. Anda bliver helt dårlig ved tanken. Han begynder også at tvivle på, om den grønlandske forfatterforening har bedt ham om at deltage, fordi han er dygtig, eller om det bare er, fordi han allerede bor i Danmark, så man kan spare rejseudgifterne. Tanken om at blive væk fra mødet bliver stærkere og stærkere. Han gruer også for, at han ikke kan forstå de nordiske deltagere, der ikke taler dansk, og han er bange for ikke at kunne følge med i diskussionerne, for de andre har en fælles baggrund, så de forstår hinanden, også når de er uenige. Hans kone nægter at være med til forskellige løgnehistorier om, hvorfor han ikke kan deltage. »Pludselig gik der en gammel grønlandsk tankegang i Anda. »Hvorfor skal alting forklares?« sagde han skarpt. »Jeg sender ikke besked om mit fravær!« ... Resten af dagen gik for Anda med at overveje: deltage eller ikke deltage. Han besluttede ikke at deltage. Han kunne ikke«.

Talrige forfattere og kunstnere har følt den tvivl om egne evner, som Måliaraq giver udtryk for i denne novelle, men problemet får en ekstra dimension ved at blive sat i en grønlandsk ramme. Drømmen om det store hvide hus er drømmen om at opnå den sociale position og deraf følgende høje levestandard, som engang kun var opnåelig for en dansker, men historien handler først og fremmest om, hvor svært det kan være at blive en del af fællesskabet, når man har en anden kul-

Tegning af Astrid Vebæk til Máliáraq Vebæks novelle *Hvorfor nu en grønlander* (Kontakt nr. 3: 27, 1982/83).

turel baggrund. I dette tilfælde drejer det sig om fagfæller fra de nordiske lande. Den grønlandske digter føler, at de indbyrdes har mere tilfælles, end han har med dem, og han gruer for ikke at kunne forstå dem, der taler norsk og svensk. For en grønlander med dansk som andetsprog, er det sværere at forstå norsk

og svensk, end det er for en, som har dansk som modersmål. Máliáraq trækker på sine egne erfaringer fra møder med nordisk deltagelse, og hun har også prøvet at være med som grønlandsk repræsentant ved nordiske digtertræf i Danmark. Andas holdning til og latterliggørelse af den bundne opgave med

digtet kan ses som en grønlandsk reaktion mod danskernes opstillen af regler og mod at deltage i spillet på danskernes betingelser. Så kan man synes, at Andas reaktion ikke er særlig hensigtsmæssig, men den skal opfattes som en tavs protest, som der er lige så meget grund til at tage alvorligt som de protester, der får verbalt udtryk.

I novellen *asassara kámalâte* 'Kære ven' (1985) er temaet så tragisk, som det kan være: et liv går til spilde. Novellen består af en række breve fra Peter til hans ven Aron skrevet fra februar 1979 til april 1982, mens Peter er i fængsel i Danmark. På baggrund af sine egne kontakter med indsatte grønlandere i Hersted-vestre fortæller Måliåraq, hvordan en ung grønlander i begyndelsen af tyverne oplever tilværelsen inden for murene og om hans skiftende sindsstemninger. På et tidspunkt er vreden over at måtte afsone sin straf i Danmark så stor, at han erklærer, at han aldrig mere vil vende tilbage til Grønland, men i næste brev, skrevet mere end et år senere, er han ved at gå til af længsel efter Grønland. Peter bliver omsider overflyttet til Anstalten i Nuuk, og først da Aron besøger ham der, giver Peter ham alle brevene.

Novellen slutter med, at Aron får at vide, at Peter efter at være blevet prøveløsladt har begået selvmord. »Sôrme tauva?« 'Hvorfor dog det?' tænker han og læser brevene igen. Pludselig kommer han til at tænke på, at der for to dage siden var en stor brand i en lagerbygning, men han siger straks til sig selv, at han ikke vil tænke sådan om sin kammerat. Det er så op til læserne at forestille sig, om det kan være Peters sidste desperate

hilsen til det samfund, som han følte, havde udstødt ham.

Ikke alle Måliåraqs litterære arbejder om grønlandere i Danmark er lige problemfyldte. Da de grønlandske foreninger i Danmark i december 1984 sendte *Julehilsen til Grønland* fra Odense, havde Måliåraq lavet fortællingen *Juliane-p Danmark-imi juullisioqqaarnera* dvs. Julianes første jul i Danmark. Den blev senere (1996) trykt i *Juullisiutit*, det gratis grønlandssprogede juleblad for børn, som udgives af den grønlandske Kirkesag, så den lille historie er nået ud til de fleste grønlandske hjem.

Juliane, der karakteriseres som en pige med godt humør, skal fejre sin første jul i Danmark hos kusinen Sofie, som bor i Københavns omegn. Efter at de har spist, tænder de det lille juletræ, og mens de sidder og ser på lysene, er deres tanker langt borte. De begynder ganske vist at synge *Qaammarpoq nuna*, men de går i stå efter første vers. Så spiller de et bånd med grønlandske salmer og bliver i bedre humør. Sofie minder Juliane om, da de var med til silatangiaaneq, at synge salmer uden for husene. Det hører med til julen, fastslår Juliane og foreslår, at de skal gå ud og gøre det. De tager deres grønlandske dragter på, for Juliane har medbragt sin til brug den næste dag, når de skal i kirke.

Det er smukt klart vejr med mange stjerner. De er enige om at synge *Pin-neqaaq qilassuaq*, men da de nærmer sig det første hus, hører de høj larm inde fra, som ikke havde noget med julen at gøre, og de går videre. De går ind i en have, hvor der ligger et smukt oplyst hus, men ligesom de begynder, er der en stor

hund, der gør, og da den gør højere, og de kan høre, at der er nogen, der kommer ud, løber de ud af haven. De udvælger et tredje hus, og her synger de *Paarsisut inna*. De føler det, som om hele verden lytter til dem. Damen i huset sætter tændte lys frem i vindueskarmen, mens de fortsætter med at synge. Da de er færdige med salmen, kommer manden ud, og de bliver meget venligt budt indenfor for at drikke kaffe. Han fortæller dem, at deres søn er lærer i en af de mindre bygder i Grønland, og at de fejrede jul hos ham året før. De havde aldrig nogensinde før haft sådan en dejlig jul. Han troede, at han drømte, da han hørte dem synge og takker dem mange gange. Novellen slutter med et par bemærkninger om, at Julianes første jul i Danmark blev en dejlig jul, men at der ikke forlyder noget om, at Juliane senere skulle have været med til silatangiaaneq i Danmark.

Selv om historien er holdt i en spøgelfuld tone, så bygger den på de stærke følelser, som mindet om julen i Grønland fremkalder hos de fleste grønlændere i Danmark. Det understreges af, at der ikke bare står, at Juliane og Sofie sang grønlandske julesalmer, men at salmerne nævnes med navn.

Digte

Simon, der optræder i slutningen af *Historien om Katrine*, er også digter. De to sange, han synger efter Kathrines begravelse, går fra den ene yderlighed til den anden. Først en sang om »Moder Danmark«, som han engang troede, alt godt kom fra, men da han ved selvsyn så paradiset, drak han sig sanseløs og befin-

der sig nu i »dit helvede »Moder Danmark«.

Den anden sang havde, som der står, en melodi, der lød sentimental. De tilstedeværende grønlændere sang med, flerstemmigt:

»Sommeraften, den dejlige lune,
gør mig let, ubekymret i sind.«

Flere grønlandske kvinder var på den tid begyndt at skrive digte, og da Karen Nørregaard i 1989 udgav den tosprogede antologi *Inuit nipaat. Grønlandske digte i 1980'erne* medtog hun 6 mandlige og 6 kvindelige digtere, deriblandt Mâliâraq. I forordet til *Inuit nipaat* 'Inuits stemme' takkes Mâliâraq for beredvillig hjælp med sproglige problemer.

Bogen indledes med to digte af Mâliâraq: *Selv-morder* og *Længsel*. Her gennemspiller hun endnu engang temaet med den grønlandske kvinde, der er gift med en dansker:

»Det meste af tiden er han på arbejde
så han ved ikke rigtig
hvordan hun egentlig lever
han spørger hende aldrig
hvad hun mener.«

Den nemme adgang til materielle goder gør hende ikke lykkelig, og hun begynder at drikke. Manden bliver rasende og siger til hende, at hvis han ser hende fuld en gang til, så ryger hun ud af huset. En dag da hun igen er fuld, ønsker hun selv at forsvinde. Hun strammer et halstørklæde om halsen, mens hun ser for sig, hvordan hun og hendes storebror legede som børn, og faderen kom hjem i kajak med en sæl.

Længslen efter barndommens idyl kommer også til udtryk i det andet digt med titlen *Længsel*, som er dateret til »ca.

Illustration af Astrid Vebæk til *niperujûtit/Sange fra Sydgrønland* udgivet af Mâliâraq Vebæk (Nûk: Kalâtdlit-nunâne naqiterisitsissarfik/Det grønlandske Forlag 1983).

1985«. Her er kvinden tilsyneladende glad for sin tilværelse, men da hun en forårsdag står i sin have og ser de farvestrålende krokus, minder de hende pludselig om barndommens søndagsanorak, som hun var så glad for:

»Hvorfor begynder jeg græde
jeg er jo lykkelig?

Det brister i mig, jeg græder
af en pludselig længsel.«

Inuit Nipa blev meget velvilligt modtaget af den danske presse med undtagelse af Poul Borum, som i sin anmeldelse i EkstraBladet fandt, at kun 3-4 digte (af Aqigssiaq Møller og Ole Korne-liussen) ud af de ialt 38 digte var gode. »Det meste af resten er diletantisk, sentimental knækprosa – at dømme efter oversættelserne, den grønlandske tekst kan jeg kun glo på«. Poul Borum kon-

kluderede, at bogen desværre mere var beregnet på læsere, der var interesserede i Grønland end for poesilæsere. Man må tage til efterretning, at en erfaren litteraturkritiker havde denne opfattelse, men det kan ikke have været tilfredsstillende for EkstraBladets læsere slet ikke at få at vide, hvad digtene handlede om.

En litteraturforsker ved Odense Universitet, Jørgen Glerup, konstaterede, at »sansningen spiller en større rolle end sprogekspérimentet, som ellers har domineret den danske firserlyrik«. Han rejste det spørgsmål, om det moderne Grønland kan sammenlignes med selvmorderen i Mâliâraqs digt, der afslutter sit liv med en sidste afmægtig barndoms-erindring. Hertil må svaret blive et nej. Samfundsudviklingen i Grønland har set under ét ikke fulgt en sådan kurs.

Det afspejles også i det seneste digt af Mâliâraq, der er kommet på tryk. I 1995 blev Mâliâraq inviteret til Nuuk af Hjemmestyret for at navngive *Naja Arctica*, og til den begivenhed havde hun skrevet et digt. Den danske tekst blev trykt i antologien *Sila* (1996) under den grønlandske titel: *Umiarsuaq umiarlu*, som siger mere end den tilsvarende danske ville gøre: 'Skibet (egentlig den store umiaq = den store konebåd) og konebåden'. Digtet afviger både i form og indhold fra de tidligere digte og er vel nærmest, hvad man kan kalde et lejlighedsdigt. *Umiarsuaq umiarlu* er på fem mundrette vers med fire linier, der rimer to og to. Mens de første vers lovpriser konebåden og kvinderne, der roede den i takt, så de sorte hårtoppe vippede, så slutter digtet med en optimistisk tro på fremtiden:

»For dette smukke skib vi glade takker
og vi behøver det, vor rejse bli'r bekvem
Vi er nok vokset fra umiakker
nu er det skibene, der fører Grønland
frem.«

De grønlandske kvinders historie

Da Mâliâraq i 1957 skrev sine *Tanker om Grønlands kulturelle skæbne*, gjorde hun ikke meget ud af de grønlandske kvinders særlige samfundsmæssige situation. Hun opfordrede til, at skindsyning og skindbroderi skulle indgå i håndarbejdstimerne, og at også piger skulle gå mere i anorak og dermed styrke deres grønlandske identitet. Denne formulering indgik endnu ikke i dansk sprogbrug, så Mâliâraq udtrykte det således: »Jeg har den teori, at hvis man følte sig mere grønlandsk – også i påklædningen –

kunne interessen for alt, hvad der er grønlandsk, herunder landets historie, måske også vågne hos de ganske unge«. Det er sigende for tiden, at der står, at artiklen er skrevet af »fru museumsinspektør Maliaraq Vebæk«.

Holdningen var en anden, da Mâliâraq i 1980'erne gik i gang med skrive en grønlandsk kvindehistorie. Nu var det kvindernes egen indsats, der talte. Det er efterhånden en gammel diskussion, om det er rimeligt at skille kvinder ud som en særlig gruppe, hvad enten det drejer sig om litteratur, billedkunst eller som her, hvor sigtet er så bredt som at medtage grønlandske kvinder, som har udmærket sig på den ene eller den anden måde, eller om kvinders indsats bør indgå i sammenhæng med mændenes. Hvis man vælger det sidste, vil der næsten altid være en overvægt af mænd, både fordi mænd har haft større muligheder for at gøre sig gældende, og fordi kvinders indsats generelt vurderes som mindre betydningsfuld. Mâliâraq har valgt at synliggøre de grønlandske kvinder ved at præsentere navngivne kvinder fra sagntiden og frem til i dag.

En klog mand, kritikeren og forfatteren Olof Lagercrantz, skrev engang, at han fandt det naturligt at vente med en levnedsskildring til et liv var afsluttet, for hvis man skriver om levende personer, tvinges man til uvedkommende hensyn. I bogen *Navaranaaq og de andre. De grønlandske kvinders historie* (1990) har Mâliâraq givet en række portrætter af grønlandske kvinder, hvoraf størstedelen er nulevende. Det har ikke været nogen helt let opgave at udvælge, hvem der skulle nævnes ved navns nævnelse, og

hvad der skulle stå, og hvad der ikke skulle stå om den enkelte.

Bogen er siden blevet oversat til grønlandsk: *Navaranaaq allallu. Arnat kalaalit oqaluttuarisaanerat* og ajourført af Mariane Petersen (1996). Efter at den danske udgave var udkommet, blev Måliåraq i et interview i det grønlandske tidsskrift *Tumiit* (1991) spurgt om, hvorfor hun havde skrevet bogen på dansk. Hun svarede, at det havde hun gjort, fordi man ikke så særligt positivt på grønlandske kvinder i Danmark, og hun ville gerne vise, at der fandtes mange veluddannede og dygtige grønlandske kvinder. Valget af dansk som sprog i første omgang skal altså forstås som et forsøg på at forbedre grønlandske kvinders image i Danmark, og bogen danner på den måde et modstykke til *Historien om Katrine*, hvor hovedtemaet er grønlandske kvinder med sociale problemer.

Stoffet i *Navaranaaq og de andre* er samlet i kronologiske, geografiske og tematiske grupperinger. Efter nogle indledende historiske afsnit følger et afsnit om *Thulekvinder* og et om *Østgrønlandske kvinder*, som Måliåraq også har besøgt for at samle stof til sin bog ved at interviewe udvalgte kvinder. Der fortsættes med et lille afsnit med overskriften *Værtinderollen i Grønland*, hvor Måliåraq får anledning til at sætte et minde over sin mor Bolette Kleist, der som en gæstfri og dygtig husmor, altid var parat til at tage imod gæster, ventede såvel som uventede. Måliåraq skriver, at hun gerne ville have vidst, hvordan hendes tip-tip-oldemødre tog imod fremmede, men det har hun ingen skriftlige eller mundtlige kilder om, men hun er sikker på »at også

kvinderne i Grønland for 2-300 år siden har været gode og charmerende værtinder på deres egen måde«. Bogen er i det hele taget præget af en meget positiv opfattelse af grønlandske kvinders rolle før og nu. Det skal ikke bare ses på baggrund af oplysningerne om, hvem der i første omgang er hendes målgruppe. Det er også et udtryk for Måliåraqs varme og stærke følelser for Grønland. Det afsluttende afsnit indledes tilsvarende med bemærkningen: »Med så mange dygtige kvinder må Grønland have en god fremtid«.

Der er oplysninger om de forskellige uddannelsesmuligheder for kvinder til forskellige tider og om kvindelige billedkunstnere, skuespillere og forfattere. Der er afsnit om de grønlandske kvindeforeninger, om kvindelige politikere og *Om grønlandske kvinders vilkår i dag*. I afsnittet om *Grønlandske kvinder i Danmark* lægges der ikke skjul på, at nogle grønlandere i Danmark har sociale problemer, men temaet behandles ved at fortælle om rådgivningskontoret Pôq og de grønlandske kvinder, der har udført socialt hjælpearbejde blandt deres landsmænd.

»Møde med stammefrøder«

Måliåraq har som mange andre grønlandere i sidste halvdel af det 20. århundrede haft den oplevelse at møde inuit fra andre lande. Hendes fascination kom allerede til udtryk i artiklen om Grønlands kulturelle skæbne i 1957, året efter at en vestgrønlandsk ekspedition/delegation havde været på besøg på Baffin Island og på ny knyttet forbindelsen til inuit i Canada: »Man nærer allerede

søsterlige følelser for dem derovre og får lyst til at spørge lille mor Danmark, om vi ikke nok må komme rigtig meget sammen med dem. Vi har sikkert meget hver for sig, som vi kan lære hinanden.»

Senere har Mâliâraq selv ved forskellige lejligheder mødt repræsentanter for stammefrænderne i København, bl.a. ved den internationale Inuit Studies Conference i 1988, hvor hun selv var blandt bidragsyderne og talte om sin litterære virksomhed og læste op af sine værker. Tonen var ændret, selv om humoren stadig var der. I de mellemliggende år havde grønlændere og inuit fra Canada og Alaska taget initiativ til at organisere sig på internationalt plan i ICC (Inuit Circumpolar Conference).

I sommeren 1991 lykkedes det Mâliâraq med støtte fra diverse fonds at komme på en tre ugers tur, hvor hun fik mulighed for at opleve glimt af inuits tilværelse i Alaska. Hun havde inviteret sit 24 årige barnebarn, Simon Vebæk Gelskov med, og det er hans fotografier, som illustrerer de artikler, som Mâliâraq bagefter skrev om turen på grønlandsk (1991) og dansk (1992). En af billedteksterne lyder: »Kathy Charley med revolver og forfatteren med myggesprøjte før skovturen« (Tidsskriftet Grønland nr. 6: 187, 1992). De lokalkendte indianere gik aldrig ind i skoven uden våben, fordi de kunne risikere at støde på en bjørn. Mâliâraq fik dog ikke den oplevelse med.

Men inden kontakten med indianerne havde Mâliâraq haft et ganske kort møde med en af sine fjerne stammefrænder. Det var på vej ud af flyet i Anchorage, »at jeg bag mig så en af »vore«, klokken halv to om natten. En ung kvinde, der til for-

veksling lignede en grønlænder smilede til mig, og jeg spurgte hende om hun var inuk? – Nej, svarede hun, jeg er Yupik, fra den sydvestlige del af Alaska.« På universitet i Fairbanks fik Mâliâraq forklaret, at stammefrænderne i det sydvestlige Alaska kalder sig yupiit, mens de i det nordlige Alaska kalder sig inupiat. Det er inupiats sprog, som mest ligner grønlandsk, men Mâliâraq måtte alligevel, da hun kom til Barrow med beklagelse konstatere, at det ikke var muligt for hende at følge med, når der blev talt inupiatun, og at man ikke uden videre kunne føre en samtale på inupiatun-grønlandsk. Iøvrigt havde hun medbragt nogle lysbilleder fra Grønland, som hun viste på alderdomshjemmet i Barrow for at give et indtryk af, hvordan der så ud i Grønland. Mâliâraq besøgte også Kotzebue og Anchorage, hvor hun både snakkede med kvinder, som var meget engageret i de lokale samfundsforhold, og med repræsentanter for ICC.

Hun nåede også at komme på en motorbådstur til en sommerfangstplads på en lille ø lidt uden for Kotzebue, hvor hun fik »grønlandsk mad«, som hun ikke havde smagt det, siden hun var barn i Narsarmijit: »Her var flere forskellige slags tørret kød og fisk, spæk og tran i mængder, tørret sælkød opblødt i tran m.m.«.

Afsluttende bemærkninger

Under overskriften *De grønlandske kvinders identitet i Danmark* i bogen om de grønlandske kvinders historie benytter Mâliâraq vi-formen: »Vi er en del grønlandske kvinder i Danmark, hvor vi har boet i mange år, og vi bliver ved med at

føle os som grønlændere, til trods for at vi til daglig er omgivet af dansk familie og hjemmets sprog er dansk. Ikke sjældent søger vi grønlændere sammen for at tale grønlandsk og for at tale om Grønland. Vi tænker på og taler om vort føde-land på en meget stærk, følelsesbetonet måde, måske fordi det er så langt borte, og det er så forskelligt fra Danmark.»

Der er ingen tvivl om, at Måliåraq er en grønlandsk forfatter, men hun også er en dansk forfatter. Hun er en forfatter, der har beriget både den grønlandske og den danske litteratur ved i litterær form at videregive sine indtryk af selvforståelsen hos grønlændere i Danmark.

Tak til Hans-Erik Rasmussen, Institut for Eskimologi, for lån af fotografier.

UDVALGT LITTERATUR AF MÅLIÅRAQ VEBÆK

Barndomserindringer:

De små bopladser, deres lyse sider – og mørke. Tidsskriftet Grønland 7(5): 193-199. 1959.

Kvartini: Min grønlandske opvækst. Beretninger fra Grønland. Medv. Måliåraq Vebæk. Tilr.: Egon Clausen. Danmarks Radio P.1. 16. april 1982. (genudsendt 10. maj 1983).

Lege og legetøj i min barndom i 1920'ernes Grønland. tradition. Tidsskrift for folkeminnevitenskap nr. 20: 65-71. 1990.

Mundtlige traditioner:

Qivitoq Anda. Tidsskriftet Grønland 5(8): 290-294. 1957.

Tuneq – en indlandsbo. Tidsskriftet Grønland 7(6): 230-232. 1959.

Sagnet om Kågsagsuk. Tidsskriftet Grønland 7(11): 425-431. 1959.

»*Aqigssiaq*«. Tidsskriftet Grønland 8(3): 90-92. 1960.

Narråjit. Tidsskriftet Grønland 8(9): 352. 1960.

Umiarissat, a boat of ill omen. Folk 11-12: 79-81. København 1969/70.

niperujutit/Sange fra Sydgrønland. Indsamlet og bearbejdet af Måliåraq Vebæk. Musikbearbejdelse: Johan Kleist. Illustrationer: Astrid Vebæk. Oversættelse: Måliåraq Vebæk, dansk tekst redigeret af Vagn Steen. Nuuk: Kalåtdlit-nunāne Naqitserisitsissarfik/Det grønlandske Forlag. 1983. 146 sider.

Sassuma Arnaanut pulaarneq. Kujataamiut unikkaarut-at najoqqutaalugu allattoq. Titartaasoq Aka Høegh. Nuuk: Atuakkiorfik. 1995. 32 sider.

Besøg hos Havets Moder. Gendigtet efter den sydgrønlandske tradition. Illustreret af Aka Høegh. Nuuk: Atuakkiorfik. 1995. 32 sider.

Fortællinger og noveller:

Lyngen. En julefortælling/Paornaqut, jùtdlime oqalug-tuaq. Atuagagdliutit /Grønlandsposten Julenummer. s. 22-23. 1976.

Drømmen om det store hvide hus. Information 2.-3. oktober 1982. (genoptrykt i: nunarput. litteratur og samfundsdebat i Grønland 1945-1985. En antologi ved Karen Nørregaard og Kirsten Teglbjærg. Dansk lærerforeningen/Skov. 1985)

Hvorfor nu en grønlænder. Novelle. Kontakt nr. 3: 26-28. 1982/83.

Aamma soq kalaaleq. I: Suluut 5. Allaaserisat, oqalungusiat oqaluttualiat taalliallu tamalaat. Aaqqissuisut: Ulrik Rosing Kristian Peter Kristiansen-ilu. Nuuk: Atuakkiorfik. 1989. s. 81-86.

»*sassara kdmalâte*«. I: Suluut 4. årqigssuissut Ulrik Rosing āma Kristian P. Kristiansen. (Nûk): Kalåtdlit Atuagkiortut. 1985. s. 131-141.

Juliane-p Danmark-imi juullisoqqaarnera. I: Juullisiutit. Meeqqat atuagassat 1996:3. Nuuk 1996.

Romaner:

búsime nâpíneq. Nuuk: Kalaallit Nunaanni Naqiterisitsissarfik. 1981. 113 sider. (Genoptrykt omskrevet til ny retskrivning i Atuagagdliuti/Grønlandsposten nr. 108 1993 – nr. 11 1994).

Historien om Katrine. Roman. Omskrevet fra grønlandsk til dansk af forfatteren selv efter Búsime nâpíneq (Møde i en Bus). København: Høst og Søn. 1982. 112 sider. (Genoptrykt i Atuagagdliuti/Grønlandsposten nr. 108 1993 – nr. 11 1994. Kapitel 4 genoptrykt i: Berthelsen, Chr.: Grønlandsk Litteratur. En kommenteret antologi. Redaktion og oversættelse Chr. Berthelsen og Per Langgård. Viby: Centrum. 1983. Uddrag af kapitel 11 genoptrykt i: Inuit Nunaat. Menneskenes land. Nutidig grønlandsk litteratur og kultur. Skoleradioen. København: Danmarks Radio for undervisningsministeriet. 1983)

Ukiut trettetit qaangiummata. Nuuk: Atuakkiorfik. 1992. 128 sider.

Digte:

Selvorder/Imminortog og Længsel/Kipisaneq i: Inuit nipaas. Grønlandske digte i 1980'erne/Kalaallit taal- liaat 1980-ikkunni. Illustrationer: Jessie Kristensen. Redaktion/ gendigtning: Karen Nørregaard. Køben- havn: Fisker. 1989: 10-17.

Umiarsuaq umiarlu, (Uden titel) og *Længsel*. i: Sila. Præsentation af grønlandske forfattere af idag – en antologi. Aqqauk Lynged. Illustrationer: Anne- Birthe Hove. Nuuk: Forlaget Atuagkat – i samarbej- de med Grønlands Forfatterforening. 1996. s. 37-39. ((Uden titel) genoptrykt fra romanen Historien om Katrine 1982; Længsel genoptrykt fra digtantologien Inuit nipaas 1989).

Debat- og faglitteratur:

Tanker om Grønlands kulturelle skæbne. Tidsskriftet Grønland 5(6): 229-235. 1957. (Genoptrykt i uddrag i Tidsskriftet Grønland 28(7-8-9): 236- 240. 1980, og i: nunarput. Litteratur og samfundsdebat i Grønland 1945-85. En antologi ved Karen Nørre- gaard og Kirsten Teglbjærg. København: Dansk- lærerforeningen/Skov. 1985).

ujarak kigartugaq Ikigainit pissoq – En ny runesten fra Herjolfsnæs. Atuagadliutit/Grønlandsposten 12: 18- 19. 1964.

Husk, når du ser de unge grønlændere. Kronik i Politiken 26. september 1982. (Genoptrykt i: nunarput. Litteratur og samfundsdebat i Grønland 1945-85. En an- tologi ved Karen Nørregaard og Kirsten Teglbjærg. København. Dansk lærerforeningen/Skov. 1985).

Navaranaaq og andre. De grønlandske kvinders historie. København: Gyldendal. 1990. 300 sider.

Navaranaaq allallu. Arnat kalaallit oqaluttuarisaanerat. Kalaallisuunngortitsisoq: Mariane Petersen. Nuuk: Atuakkiorfik. 1996.

Københavnimiit Alaskamut uterlugulu. Assiliisoq Simon V. Gelskov. Tumiit 3: 12-19. 1991.

Møde med stammefrønder. Fotos af Simon V. Gelskov. Tidsskriftet Grønland 40(8): 183-196. 1992.

Anmeldelser:

»*Sainak sunai*« – et skuespil af Hans Lynged/»*Sainak sunai*« issigingnartitsissut Hans Lynged agdlagai. Atua- gadliutit/Grønlandsposten nr 11: 22. 1965.

Unge stemmer fra Menneskenes land. (Anmeldelse af Eja Nilsson: Menneskenes Land – 14 grønlændere for- tæller. Københavns Bogforlag 1984). Politiken 14. maj 1984.

I det politiske Grønland. (Anmeldelse af Villy Karlsson: Lille Rejsebog Fra Grønland. Med tegninger af Jørn

Mathiasen. Forlaget Tiden 1984). Politiken 13. juni 1984.

Grønlandske piger og håndværkerbarakker. (Anmeldelse af Christian Regin Tobiesen: Snigeren. Borgen 1986). Politiken 6. december 1986.

Oversættelser:

Nationalmuseets Undersøgelse i Grønland Spørgeliste Nr. 1-13/katerssugausivigssûp kalâtdlit nunâne påsiniagai Nr. 1-13. Narssaq: Danmarkime katerssugausivigs- sûp naqiteritai. 1948.

Jensen, Åse Lund: 38 håndarbejder – arnanut agssags- suagsat. Oversat af Måliaraq Vebæk. København: Ministeriet for Grønland. 1958.

Barfod, Pie, Lone Nielsen, Johan Nielsen: *grønlændere i danmark 1771-72 kalâtdlit danmarkime*. Oversættel- se/nugterissoq: Måliaraq Vebæk med bistand af Carl Chr. Olsen/Carl Chr. Olsen suleqatigissardlugo. Nyt fra samfundvidenskaberne 34. 1974.

Brøgger, Suzanne: Tone. Arnanut taalliatut atuakiaq. Kalaallisuunngortitsisoq: Måliaraq Vebæk. Køben- havn: Rhodos. 1985.

Anden benyttet litteratur:

Anonym: Itâliarneq. Atuagadliutit 25(4): 57 ff. 1886.

Bagger, Rolf: På Missionstur i Grønland. Weekend- avisen 10. august 1984.

Beretning fra Efterskolen i Nordgrønland Egedesminde 1932-34. Nûk: Godthaab Seminarium. 1934.

Borum, Poul: Naamerluinnaq! EkstraBladet 17. marts 1989.

Gleerup, Jørgen: Fremad, opad – oplysningens fælde?. Nordica 7: 194-198. Odense 1990.

Kleivan, Inge: Hans Lynges rolle i Grønlands teater- historie. Tidsskriftet Grønland 54(3-4): 105-150.

Lagercrantz, Olof: Om kunsten at læse og skrive. Oversættelse af Karsten Sand Iversen. Kælderbiblio- teket No 10. København: Nansensgade Antikvariat. 1988.

Lauritzen, Philip: Beskidt heksehår. EkstraBladet 29. februar 1996.

Petrussen, Amandus: qavagpiait ajoqiunerat Josva Kleist. Nuuk: Kalaallit Nunaanni Naqiterisitsisarfik. 1984.

Tumiit: Kalaallit arnartaat sapinngitsorsuuput. Nr. 1:8- 9. 1991.

Vebæk, C.L.: Nationalmuseets arkæologisk-etnologiske ekspedition til Vestgrønland 1948-51. Beretninger vedrørende Grønland Nr. 1: 93-101. 1952.